

Srcá mi glas takó velí,
 Da to v resnici se zgodí.
 V slovó podajam ti rokó
 Bog dobri čuvaj te zvestó.

E. Krek.

Razbojniki.

„Naj se kaka reč še takó skrbno skrrije,
 prej ali posej jo gotovo solnce obsije.“
 Národní prigróv.

I.

V lepem, prijetnem mestu Samoboru na Hrvatskem je živel pred kacimi petdesetimi leti obče priljubljen meščan in mojster, Josip Daromir, s svojo ženo Jelo in jedino hčerko — Katarinko. Bili so to vrlo pobožni in krepostni ljudje, zato jih je bil Bog v vsem blagoslovil. Oče in mati sta bila zelo delavna in várična, da bi sebi in svojemu otroku vsaj nekoliko prihranila. Ako sta le mogla od svojega majhenega imetka komu kaj podeliti, rada sta to storila; zato je siromak v njiju hiši vselej dobil kosce kruha in okrepila. Z jedno besedo: Bila je to srečna družina, kadar je mogla komu kaj dobrega storiti, in vsak jo je spoštoval in ljubil.

Ali dogodila se je necega dne velika nesreča.

V tej dóbi se je namreč potikala po samoborskeji okolici razbojniška četa, in ko je slišala, da ima Daromir nekoliko denarjev, sklenila je neko noč v njegovo hišo prilomastiti in ga oropati.

Bilo je neke viharne jesenske noči...

Sever je strašno bríl, a zemljo je pokrivala gosta in črna temá. V Daromirovej hiši je bilo vse tiho... Oče in mati sta sedela za mizo, a Katarinka je čitala na knjižico, ki jo je v šoli dobila. Nihče ni pazil na to, kako zunaj sever brije, ker oče in mati sta bila zamaknena v svojo pridno, deset let staro hčerko, ki je bila že v tretjem razredu tedanje ljudske šole. Srečna sta bila, vesela in zadovoljna. To njiju srečo in mir prekinil je v tem hipu ropót zunaj v veži. Vsi trije naglo vstanejo, a Katarinka prime očeta za roko... Ropót je bil vedno večji, in za nekaj časa so se slišale tudi besede... Vsi trije so stali kakor nêmi, niti besedice niso mogli izpregovoriti, le Katarinka, videč prestrašene stariše, začela se je jokati. Ravno v tem hipu, ko so slutili nesrečo, pridrlo je dvanajst oboroženih môž v sobo... Bili so to razbojniki... Mati in hči ste začeli na pomoč vpiti, a očeta zagradi razbojniški poglavar in ga vpraša po denarjih. Med tem so drugi razbojniki jeli pléniti po sobah, ter so pobrali vse, kar koli jim je prišlo v roke. Mati se od prevelicega strahú onesvésti in zgruzi na tla...

Ko se zopet zavé, vidi, da je užé ysa soba oplenena, a nje možá so razbojniki z debelo vrvo zvezanega vodili po hiši.

Uboga mati to videč, prime hčerko za roko, ter pohítí ž njo do očeta, ter se ga krčevitó oklene. Prosila je razbojнике, naj se vsaj nežne hčerke usmilijo, da ne ostane sirota brez očeta...

Poglavar razbojnikov namigne svojim tovarišem, da naj prenehajo.

Zdaj vpraša ubogo in prestrašeno ženo po denarjih. Žena misleč, da jej bodo izpustili možá, skoči hitro do omare ter izvleče iz nje nekaj zatega lišpa, zaročne prstane in nekaj gotovine, ter vse to oddá razbojniškemu poglavarju, kateri jo tolaži s tem, da jej možá ne bodo umorili, ali odpeljali ga bodo s seboj v svojo razbojniško jamo.

„O usmilite se mene, uboge matere, usmilite se moje uboge hčerke!“ vpila je mati in prosila razbojnika, ali vse je bilo zamán! Za malo časa so razbojniki odšli, a ž njimi je odšel tudi oče Daromir. Mati je hotela iti za móžem, ali razbojniki so pred njo zaklenili vrata. Še le drugEGA dne v jutro pritekli so na njeno vpitje in na jók uboge hčerke sosedje v hišo, ter so slišali o nesreči, katera se je zgodila po noči.

Na vse strani so bili razposlani žandarji, da bi poiskali hudobneže, ali nikjer jih niso mogli najti.

V pusteJ, zapuščenej hiši je jokala sirota žena s svojo hčerko Katarinko dolgo... dolgo.

II.

Čas naglo hití, in za nekoliko let se vse takó hitro izpremení, da je resnica, kar pravi neumrli hrvatski pesnik Preradović: „StalneGA na tem svetu nič ní, le izpremená!“ Ali rana na človeškem srci se ne izpremení takó hitro. Ona, rekel bi, vsak čas večja postaja, vedno bolj peče in sklí... Take rane na srci je imela tudi sirota Jela in nje hči Katarinka. Mati in hči niste nehali jokati za ljubim očetom Josipom, ter ste vedno po njem povpraševali, ni li ga kdo kje videl, ali vsaj slišal kaj o njem. In kolika žalost se je polastila njiju srcá, ako ste pomislili, da ga morda ní več pri življenji, da so ga morda neusmiljeni razbojniki ubili. Živelí ste od sih dob jako ubožno, ker niste imeli nikogar, ki bi jima namestoval očeta pri obrtu in jima vsakdanjega kruha služil. Kar ste si sami pridelali na majhenem kosu zemlje, to jima je bilo vse. Hrana in obleka jima je bila zeló siromašna. Naposled ste bili primorani prodati svojo posledno imovino, hišo in vrt, da ste se preživelí.

Sredi njiju največjega ubožstva nasmijala se jima je zopet sreča.

Ravno ko je Katarinka navršila 19. leto svoje dóbe, zaprosil jo je zaradi njene dobrote in lepil kreposti nek bogat krčmar iz Brežic na Štírskem za ženo. Katarinka se je omožila, in je vzela s seboj tudi mater, kjer ste obé zadovoljnejše živele nego poprej. Katarinka je morala večinoma biti v krčmi, kjer je točila vino in stregla gostom, a tudi mati jej je časi pomagala pri tem opravilu. Njen mož je hodil po svojih opravkih ter ní mogel sam tega dela obavljati.

Necega dne, ko je bila Katarinka sama v krčmi, stopijo tri zalo oblečeni možjé v sobo. Jeden izmed njih potegne sveženj iz žepa, razvije ga, in vzame iz njega zlat lišp, katerega ponudi Katarinki v zastávo. Prosil jo je, da bi mu dala vina in drugih potrebnih stvari za živež, katere misli s seboj vzeti, in kadar dobí denarje, plačal bode vse pošteno, in ona mu povrne zastavljene stvari.

Katarinka pogleda tuje možé in jim reče :

„Prosim vas, da bi malo počakali, grem matere povprašat, koliko so te stvari vredne!“ To rekši, otide.

Pred mater stopivši, reče jej :

„Mati, ali poznate ta prsten, te zlate napéstnice? ... Ali poznate vse te stvari?“

„Moj Bog!“ začudi se mati, „kje si vse to dobila? To je moj poročni prsten, moje napéstnice, katere sem óno noč razbojnikom dala, da bi ti očeta izpustili!“

„Dà, takó je; tudi jaz sem te stvari takój spoznala, zato sem jih k vam prinesla, da jih tudi vi pogledate. V sobi so trije krasno oblečeni možjé, ki bi radi vse te stvari pri meni založili. Zdijo se mi zeló sumljivi!“

V tem stopi v sobo Katarinkin mož. Ko mu je Katarinka z materjo vse povedala in razložila, in v tem, da se je Katarinka v krémi s tujei razgovarjala, pripelje mož mestno stražo, katera je sumljive možé takój prijela in v zapor odpeljala.

Kadar so tatovi ugledali stražarje, hoteli so pobegniti, ali bili so takój zasačeni in pred sodišče odpeljani, kjer se je takój začela preiskava. Pod obleko razbojnikov so našli razno orožje. Ker niso mogli dalje tajiti, pripoznali so, da je zlatnina óna ista, katero so pobrali v Daromirovej hiši; izdali so tudi svoje tovariše in povedali, kje so skriti. Povedali so tudi, kaj se je z odpeljanim očetom zgodilo, in da še zdaj bolehen leží v razbojniškej jami.

Stražniki so takój odšli v razbojniško jamo, da bi rešili Daromira njegovega trpljenja in muk.

Glejte, otroci! Takó je po previdnosti božjeje prišlo vse na dan.

III.

Meseca maja leta 184* je bila odposlana vojaška četa v gozd R. blizu Brežie, da poišče in vjame razbojniško druhal. Tudi mati in Katarinka ste šli ž njimi, da bi objeli očeta, katerega užé celih devet let videli nista. Pot jim je kazal razbojnik, kateri je pri sodišči izdal svoje tovariše. Skoraj pol dne so hodili po brežanskih gozdih, dokler niso dospeli naposled v temen in debelo zaraščen gozd. Užé so se bali dalje iti, ali bilo jim je strogo zapovedano.

Za nekaj časa jim reče razbojniški vodja :

„Zdaj zdaj smo pred roparsko jamo. Bodite previdni, ker razbojniki nimajo dosti pušek, ali imajo zeló ostre handjare.“

Vsi se pripravijo na krvavo borbo, samó Jela in Katarinka gledate iz daljave, tresoč se po vsem telesu.

Minulo je četrť ure, in vodja zašeptá :

„Pázite se! tukaj so vrata!“ ... Nato vzdignejo z zemlje skalnata vrata. Nekoliko vojakov je prižgalo bakle. Drug za drugim zlezejo pod zemljo skozi temen in ozek hodnik. Še niso slišali niti opazili ničesar. Čim dalje gredó, tem večja tehá se jim dozdeva. Po dolgem tavanji pod zemljo obrne se vodja in pokaže s prstom na neka hrastova vrata, ki so zapirala roparsko jamo. Vojaki odpró z velikim trudom debela hrastova vrata, in glej! tu najdejo razbojníke, ki so dobro napojeni sedeli okolo velike mize. Razbojníki misleč, da pridejo njihovi tovariši, pozdravljali so veselo prišedše vojake. Ali zeló so prevarili. Vojaki planejo na nje, povežejo jih in odpeljejo iz jame. Ostali vojaki preiščejo vso jamo, ali denarjev ne najdejo, temveč mnogo raz-

ljčnih, dragocénih stvari. Lehko so zdaj uganili, zakaj so trije razbojniki hoteli zastaviti zlatnino. Izmanjkalo jim je denarjev.

Ko so užé hoteli jamo zapustiti, zaslišijo iz nekega kota slab človeški glas: „Pomagajte! pomagajte!“

Takój so spoznali, čigav glas je to?

Poklicali so mater in Katarinko, kateri je peljal sam mestni sodnik v pusto, mračno razbojniško jamo, kjer je na slami ležal ves onemogel, bled, suh in star njiju dragi oče Daromir. Žalostno je bilo to snidenje, a zopet veselo, ker je žena našla svojega možá, a Katarinka svojega preljubega očeta...

„O preljubi moj oče!“ jecjala je Katarinka, a v kotu sedeč jokala je uboga žena in hvalila Boga, da je našla zopet moža, po katerem je tako dolgo vzdihovala. Sodnik, ki je poleg stal, bil je zeló ganen pri tem pogledu.

Utoloživši vse troje, ukaže sodnik Daromira iz jame odnesti na voz, na katerem so se vsi skupaj odpeljali domóv.

Domá je Daromir pripovedoval, da je od óne noči, ko so ga razbojniki s seboj odpeljali ves čas bolehal in ležal na golej slami. Pripovedoval je, kako neusmiljeno so razbojniki ž njim ravnali ter bi ga bili gotovo užé davno ubili, ako bi jim ne bil tega njihov poglavar prepovedal, katerega je vedno prosil, da

se ga usmili. V najlepšej moškej dóbi se je postaral in oslabel, da ga je bilo videti kakor kacega osemdeset letnega staréka.

Mnogo časa je preteklo, da se je zopet opomogel. Živel je potem še nekaj let srečen in zadovoljen v krogu svoje obitelji in rodovine, katera ga je spoštovala in ljubila do smrti.

Razbojniki so bili vsi s smrtjo kaznovani, ker je prišlo pri preiskovanji še mnogo drugih hudodelstev in umorov na dan. Nu, to je bil, ljubi otroci, le majhen del óne kazni, katera jih je čakala še le na ónem svetu.

In tako je resničen prigovor, ki pravi: „Naj se kaka reč še takó skrbno skrrije, prej ali poslej jo gotovo solnce obsije.“

Po hrvatski spisal J. Milaković.